T. C.
ÇEVRE VE ORMAN BAKANLIĞI
Strateji Geliştirme Başkanlığı

İVEDİ
7/11531

Sayı : B.18.0.SGB.0.03-02/610.01- 80 - 113

01/07/2006

Konu : Sayın Nail KAMACI'nın
Yazılı Soru Önergesi

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

İlgi : TBMM'nin 27/12/2005 tarih ve A.01.0.GNS.0.10.00.02-17569 sayılı yazısı.

Antalya Milletvekili Sayın Nail KAMACI'nın "Avlan Gölündeki çevre sorunlarına ilişkin" 7/11531 esas sayılı yazılı soru önergesi Bakanlığımızca incelenmiş olup, cevabi yazımız ilişikte gönderilmektedir.

Arz ederim.

Osman PEPE
Bakan

EK:
1- Cevabi yazı (4 sayfa)

DAĞITIM:
Gereği :
Türkiye Büyük Millet Meclisi Bşk.
(Kan. Kar. Dairesi Başkanlığı)

Bilgi:
Başbakanlık

Atatürk Bulvarı No:153 Bakanlıklar 06650 ANKARA *Ayrıntılı bilgi için irtibat:Alper Tolga ARSLAN Müh.*
Tel: (0312) 417 77 29 Fax:(0312) 417 91 60
e-posta: apkkb-idsb@cevreorman.gov.tr Web:www.cevreorman.gov.tr

7/11531

ANTALYA MİLLETVEKİLİ SAYIN NAİL KAMACI'NIN "AVLAN GÖLÜNDEKİ ÇEVRE SORUNLARINA İLİŞKİN" 7/11531 ESAS SAYILI YAZILI SORU ÖNERGESİ HAKKINDA ÇEVRE VE ORMAN BAKANLIĞININ CEVABI

1,2,3- Elmalı İlçesi Antalya İlinin 110 km batısında 1150 metre rakımlı geniş bir plato üzerinde kurulmuştur. Gerçekte bu plato, bölgenin hakim litolojisi olan karbonatlı kayaçların yoğun şekilde karstlaşmasıyla oluşmuş Elmalı Polyesidir. Polye dört tarafı karstlaşabilir kayaçlarla çevrili, birden fazla kırık sisteminin kesişme noktasından itibaren çökmeyle oluşan geniş düzlüklere verilen jeolojik addır. Genelde polye bir (veya birkaç) karstik kaynak tarafından beslenir. Bu kaynaklardan yüzeye çıkan sular yüzeyden akarak polyenin en düşük kotunda tekrar düdenlerden kaybolur ve daha düşük kotlardaki karstik sistemlerden çıkmak üzere yer altı drenaj sistemine dahil olur. Polyeyi kat eden bu küçük akarsu genelde mevsimliktir. Yoğun sellenme görülen dönemlerde düden ağızlarının rusubatla tıkanması sonucunda polye çukur kesimlerinden başlayarak GÖL haline gelmeye başlar. Ancak kurak dönemde bu suların düdenlerden drene olarak uzaklaşmasıyla göl kısmen de olsa ortadan kalkar. Kuruyan kesimlerde ise tarım yapılır. Bu nedenle polyeler halk arasında GÖLOVA olarak ta anılmaktadır. Yukarıda tanımlandığı şekliyle, Avlan Gölü Elmalı Polyesi' nin çukur kesimlerinde (en düşük kotunda), düdenler bölgesinde oluşmuş bir göldür.

Elmalı Polyesi'nin güneydoğusunda yer alan Avlan Gölü, Gömbe' deki karstik kaynaklardan doğup, Polye'yi yaklaşık 30 km kat eden Akçay ile beslenmekteydi. Yılın 6 - 7 ayında yaklaşık 850 ha lık bir sahayı işgal eden Avlan Gölü yaz aylarında doğu ve güney batısı ile göl tabanında yer alan düdenler ve göl yüzeyinden olan buharlaşma yoluyla daralmaktaydı. 10 ve 20 yıllık periyotlarla taşan Göğü Çayı ve Akçay'ın etkisiyle göl alanı daha da genişlemekteydi. Bu alanlar taban suyunun yüksek olması nedeniyle verimli tarım alanları ve meralık olarak kullanılmaktaydı.

Ancak, antik dönemden bu yana çevresinde birçok uygarlığın kurulduğu, insanların balıkçılık, avcılık, hayvancılık ve çevresindeki tarlalardan nem durumuna göre çeşitli ürünler aldığı bu alanlar, biraz daha tarım toprağı elde etmek uğruna kurutulmuştur. 1970 yılında Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan "Karagöl - Avlan Projesi Taşkın Tesisleri Planlama Raporu"nun ardından başlatılan proje gereğince 1970 - 1975 yılları arasında göl sularının akaçlanacağı düdenlerin ve Başgöz Dere Vadisinin ıslahı, Göğü Çayı ve Akçay'ın aşağı kesimlerinin kanala alınması ve diğer kurutma kanalları ile Avlan Tüneli'nin yapımı gerçekleştirilmiştir. 1976 - 1980 yılları arasında kurutma tamamlanmıştır. Önce suları bir kurutma kanalı ile Büyük Düden' e ve Avlan Gölü'ne akıtılarak Karagöl kurutulmuş, daha sonra güneydeki Avlan Beli'nde 5.5 km. uzunluğunda bir yer altı tüneli kazılarak Avlan Gölünün suları doruk hattının güneyindeki Başgöz Dere Vadisine verilmek suretiyle Avlan Gölü de drene edilmiştir.

Göllerin kurutulmasıyla bu alanda yaşama ortamları bulunan bir çok canlı türü ortadan kalkmıştır. Bölgede zaman içerisinde iklim değişimi olmak üzere birçok çevresel olumsuzluklar görülmüştür. İklim daha karasal bir yapıya dönüşmüş, kışın yağışlar azalmış, yazlar ise kuraklaşmıştır. Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü verilerine göre yıllık yağış miktarı 1976 yılı öncesi 511,4 kg iken, 1976 yılı sonrasında 457 kg' a düşmüştür. Göllerin olduğu dönemde görülen sis ve çiğ, kurutmadan sonra görülmemeye başlamış, bunun neticesinde elma ağaçlarının çiçeklenme mevsiminde don olayları yaşanmıştır. Bu durumdan elma üretimi olumsuz etkilenmiştir.

Tarımsal üretimdeki bu düşüşe sadece iklim değişiklikleri neden olmamıştır. Aynı zamanda bölgede yeraltısuyu seviyesinde de önemli düşüşler görülmüştür. Yöre çiftçilerinin ifadelerine göre daha önce 5-18 metreden (alüvyon örtüden) çıkan yeraltısuyu 60 - 90

metrelere inmiştir. Kuyular emniyetli verim düşüncesi göz ardı edilerek açıldığından Polye genelinde statik seviye yaklaşık 50 m düşüm göstermiştir. Bunun neticesinde toprakta tuzlanma başlamıştır. Kuyu açma maliyetleri iki - üç kat artmıştır. Sonuçta halk elma üretimini terk etmiş ve binlerce elma fidanı sökülmüştür. Benzer sorunlar nohut ve şeker pancarı üretiminde de yaşanmıştır.

Gölün kurutulması aynı zamanda birçok dolaylı olumsuzluğun da sebebi olmuştur. Gölde yaşayan su kuşlarının besin olarak kullandığı "sedir biti" denilen canlı türünün popülasyonundaki artış gölün yamaçlarındaki sedir ağaçlarının kurumasına yol açmıştır. Avlan Beli ile Finike kıyısı arasında akan Başgöz Dere'yi besleyen karstik kaynakların da büyük ölçüde kurumasının ve Başgöz Deresi'nin suyunun yaklaşık % 50 oranında azalmasının da sebebi yine Avlan Gölünün kurutulmasıdır.

Yaşanan bu olumsuz durumların nedeninin, gölün kurutulması olduğu zaman içerisinde yöre halkı tarafından anlaşılmış ve gölün yeniden oluşturulmasına yönelik talepler artmaya başlamıştır. Yöre halkından gelen bu talepler üzerine 1994 yılında Mülga Çevre Bakanlığı koordinasyonunda ilgili kurum ve kuruluşlarının katılımı ile yapılan toplantı neticesinde, alanda yeniden su tutulmaya başlanması ve gölün yeniden oluşturulması kararı alınmıştır. Alanda gerçek anlamda 1999 yılından itibaren su tutulmaya başlamış ve günümüzde alan tekrar göl haline gelmiştir.

Ancak karst hidrojeolojisini kontrol eden temel faktörlerden birinin de yapısal süreksizlikler (kırıklar, çatlaklar, faylar, vs..) olması nedeniyle, gölü çevreleyen kireçtaşı litolojisindeki tepelerde açılan ocaklar gölden su kaçışında düzensizlikler yaratmaktadır. Bu ve buna benzer bazı belirsizlikler nedeniyle göl ne tam bir göl, ne de kurutulmuş bir alan olamamakta, bu nedenle sorun olduğu şekliyle ortada durmaktadır.

Gölün kurutulduğu dönemde, göl alanının kıyısından geçmekte olan Elmalı - Finike Karayolu göl alanının ortasından geçirilmiş ve göl alanı bu yolla ikiye bölünmüştür. Bu durum, gölün ekolojik yapısındaki bütünlüğü bozarak olumsuz yönde etkilemektedir ve gelecekte alanın bölünmesine neden olabilecektir. 2003 yılı Ağustos ayında Bakanlığımız uzmanlarınca yapılan arazi çalışmasında mevcut yolun su altında kalma tehlikesi nedeniyle yükseltme ve genişletme çalışmalarının yapıldığı görülmüştür. Avlan Gölü'nün ortasından yol geçirilmesi kararı, gelecekte alanın yeniden kazanılma ihtimali göz önüne alınmadan verilmiş bir karardır. Gölün ortasında geçirilen yol, hem alanın ekolojik dengesini bozmakta, hem de yapılan ilk yatırım giderlerinin yanında, alanın su seviyesinde olabilecek değişimler sonucu bakım ve onarım gerektirecek olup, bu durum ekonomik giderleri sürekli artıracaktır. Bu nedenle uzun dönemde bu yol, göl kıyısındaki yola göre ekonomik olma özelliğini kaybedecektir.

Tüm bu sorunların yanı sıra, yörede gölü "mevsimsel değil, sürekli" bir göl olarak istendiği bilinmektedir. Ancak düdenlerin tamamen kapanması ve gölden doğal işleyişle mevcut olan kaçakların durdurulması sonucunda, alt havzadaki (düdenlerden kaçan suyla beslenen komşu havza) durumun ne olacağı, bu durumun komşu ekosisteme bir zarar verip vermeyeceği düşünülmemiştir.

Elmalı Polyesi'ni drene eden temel hidrolik unsur Tüneldir. DSİ 13. Bölge Müdürlüğü Avlan Gölü maksimum kotu olarak 1026 metreyi belirlemiştir. Tüm Polye'yi Büyük Düden, Yakaçiftlik Düdeni ve Tünel drene etmektedir. Bunların dışında, Avlan Gölü sahillerinde toplam 8 adet düden daha bulunmaktadır.

İki büyük düden hava sıkışması nedeniyle devre dışı kaldığında, tüm polyenin drenaj yükünü sadece Tünel karşılayacaktır. Bu durumda, öngörülen 1026 kotu aşılacak, hatta seviye 1030 metre mertebesine erişebilecektir. Bu durumda, kuzeydeki tarım arazilerinin su altında

kalma riski ortaya çıkar. Ancak çok yoğun taşkınlarda Avlan Gölü kıyısındaki düdenler gurubu dolu savak niteliğinde işlev görebilir.

Yağışlı dönem öncesi gölün sağ kısmında zengin bir ornitolojik varlık bulunmaktadır. Alanda çok sayıda Büyük Beyaz Balıkçıl, Küçük beyaz Balıkçıl, Gri Balıkçıl, Kaşıkçı, Sakarmeke, Angıt ve 4 adet Ak Pelikan gözlenmiştir. Çok dar bir alana sıkışıp kalmış durumdaki bu su kuşlarının yanı sıra çok sayıda Saka, İbibik, Kirazkuşu ve diğer ötücüler gözlenebilmektedir.

"Göl'ün geri kazanılması" tanımlaması son derece hassas bir tanımlamadır. Çünkü bu sistemin doğal davranışı daha önce de belirtildiği gibi ilkbahar ve sonbahar dönemlerinde su toplamak, yaz ve kış dönemlerinde ise düdenler vasıtasıyla drene olmak şeklindedir. Elmalı karst sisteminde sadece Avlan Gölü'nün bulunduğu çukur kesimin belirli bir kısmı sürekli su altında kalmaktadır. Bu kesimdeki sular ise daha düşük bir hızda da olsa, Avlan düdenlerinden drene olmaktadır. Drene olan sular ise güneyde Başgöz ve Çatallar kaynaklarından çıkmaktadır.

Yukarıda özetlenen karmaşık hidrojeolojik ilişkiler göz önüne alındığında, Avlan Gölü'nü daimi şekilde teşkil etmek için Avlan düdenlerini tamamen kapatmak, Başgöz ve Çatallar kaynaklarını olumsuz etkileyebilir. Büyük Düden ve Yakaçiftlik Düdeni devredışı kaldığında tek beslenimi Avlan düdenleri olan bu kaynaklara zarar verme ihtimali daima göz önüne alınmalıdır. Bir başka deyişle, bir ekosistemi geliştirmek için başka ekosistemlere zarar vermek söz konusu olabilecektir.

Buna karşın, gölün tamamen drene edilmesi durumunda yörede elma yetiştiriciliği için gerekli nemi sağlayacak tek su kütlesi de ortadan kalkacak, meyvacılık ve buna bağlı sanayi kaybolacaktır. Çevredeki sedir ağaçlarının da göl ile birlikte yok olmakta olduğu bir gerçektir.

Alan için 3 seçenek bulunmaktadır;

Daimi Göl: (Olumsuzluklar) mansabdaki kaynaklarda su miktarında azalma gözlenebilir. (Olumlu Katkı) Sedir ağaçları için zararlı böceklerle beslenen su kuşlarının gelmesi Sedir Ormanı'nı rahatlatacaktır. Meyve üretimi için gerekli nem yeniden havzada oluşacak, tarımla uğraşan kesimin de beklentisi karşılanacaktır. Gölle birlikte su kuşları daha yoğun koloniler halinde gelecek, ekoturizm imkanları da oluşabilecektir.

Gölova: Gerek olumlu gerek olumsuz açıdan belirsizlikler sürecektir. Taşkın dönemlerinde developmanı yapılmamış saha sürekli risk altında olacaktır. Kurak dönemlerde de tarımsal faaliyetler daimi bir sel tehdidiyle karşı karşıya olacaktır. Üretim belirli dönemlere sıkışacak, sahada atıl, kullanılmayan kesimler ortaya çıkacaktır.

Daimi Ova: Sedir Ormanı süreç içerisinde zararlı böcek nedeniyle seyrelecek, hatta yok olacaktır. Meyva üreticileri de özellikle soğuk mevsimlerde sürekli don tehdidiyle ve daha çetin iklim koşullarıyla karşı karşıya bulunacaktır. Toprağın tuzlanma süreci hızlanacaktır.

Yöre halkının, sivil toplum kuruluşlarının ve Bakanlığımızın "Daimi Göl" seçeneğini tercih etmesi üzerine, Devlet Su İşleri 13. Bölge Müdürlüğü bu sorunu çözmek amacıyla bir proje hazırlamıştır.

Proje uyarınca Avlan Gölü sahilinde bulunan toplam 8 adet düden ve diğer olası kaçak noktalarını izole etmek amacıyla sahile 1026 m kotuna kadar taç genişliği 1,5 m olacak ve şev stabilizasyonunu sağlayacak bir eğimle kil blanketle kaplanacak, bu bantın üstüne ise dalga etkisiyle erozyonu önlemek amacıyla moloz tahkimat yapılacaktır. Gölün su kotu 1026 metre kotunu aştığı takdirde izolasyon bantını aşan fazla sular Avlan düdenlerinden drene olacaklardır.

7/11531

Yapılan değerlendirme sonucunda, Avlan Gölü'nün sulak alan olarak rehabilitasyonu, tarım alanlarının taşkınlardan korunması ve komşu ekosistemlerin muhafazası için en uygun tercihin bu proje olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ancak DSİ 13. Bölge'ye bağlı Elmalı Şube Müdürlüğü, bahse konu projeyi ödenek yetersizliği nedeniyle kendi öz imkanlarıyla yürütebilmekte, bu nedenle proje oldukça yavaş şekilde ilerlemektedir. DSİ Genel Müdürlüğü nezdinde girişimde bulunularak projenin hızlandırılması, Göl'ün rehabilitasyonunun da daha hızla gerçekleşmesini sağlayacaktır.

Bunun yanı sıra, Göl'ün halen ortasından geçmekte olan Elmalı - Finike yolu alternatifsiz değildir. Kıyıdan geçen eski yol standartları zemin olarak sağlamamakla birlikte kolaylıkla iyileştirilebilecek ve şebeke yolu haline getirilebilecek niteliktedir. Ayrıca mevcut kısa yol, eski yolu ancak 2,5-3 km. kısaltmaktadır. Mevcut yol su içerisinde kaldığından devamlı tahkimat ve bakım - onarım gerektirmektedir.

Yukarıda anılan nedenlerle Karayolları Genel Müdürlüğü nezdinde Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü ile birlikte hareket edilerek bu yolun kaldırılması ve eski yolun hizmete sokulması sağlanmalıdır. Mevcut yol, ava yasak bölge durumundaki alanın kontrolünü de güçleştirmektedir. Bu yol devre dışı bırakıldıktan sonra ekoturizm faaliyetlerinde kullanılabilir. Bir örnek vermek gerekirse yürüyüş parkuru olarak düzenlenebilir. DSİ Projesini müteakiben Göl'ün rehabilitasyonu tamamlandıktan ve yol hizmet dışı bırakıldıktan sonra mutlak surette Avlan Gölü için eko turizm planı hazırlanacaktır.

Söz konusu Avlan Gölündeki sorunlarla ilgili olarak Antalya İl Çevre ve Orman Müdürlüğümüzün 06/01/2006 tarih ve B.18.İÇO.07.02/0123 sayılı yazısı ile belirtildiği üzere; 15.12.2005 tarihinde Elmalı Kaymakamlığı başkanlığında çeşitli kamu kurumları ve sivil toplum örgütlerinin katılımlarıyla bir toplantı yapılmış ve bu toplantıda;

- Avlan Gölü Havzasındaki su kaybına neden olan çatlakların kapatılması,
- Su kaybına neden olan düdenlerin kontrol altına alınması,
- Gölün ortasından geçen TCK karayolunun iptal edilerek gölün doğal görünümüne kavuşturulması, alternatif olarak gölün kenarından geçen eski TCK yolunun faal hale getirilmesi,
- Gölü besleyen baraj ve kaynak sularının göle akışını kolaylaştırmak amacıyla ıslah çalışmalarının yapılması konusunda karar alınmıştır.